

L'ús de la llengua catalana a Cervera: resultats i comentaris d'una enquesta sociolingüística a la població adulta de la ciutat

DAVID GUIU I OLIVER
Llicenciat en filologia catalana

Introducció

Aquest treball pretén traçar una línia que sigui paral·lela a la realitat sociolingüística de la ciutat de Cervera. El resultat final d'aquest article és una anàlisi bàsicament fonamentat en l'experiència que l'enquestador (el mateix que ara redacta aquestes línies) s'emportava a l'hora de recollir els arguments i raonaments que aportaven els informants.

Aquest estudi, com bona part de la sociolingüística catalana, s'ha concebut sota la premissa del compromís. A partir d'aquesta idea voldria recuperar una cita d'Emili Boix que descriu molt acuradament aquesta circumstància (i ara, en certa manera, voldria fer-la meua):

*"Al nostre país la sociolingüística va aparèixer compromesa, enemiga de neutralismes davant el conflicte lingüístic als Països Catalans, amb l'afany d'intervenir en els projectes de recuperació nacional i social. L'estudi que aquí presento vol continuar en aquesta tradició d'interès en els afers col·lectius, però vol aplegar-la amb exigència de rigor. Crec que les emocions i les passions són necessàries per posar i mantenir els motors en marxa, però que, després, cal saber on són els problemes i tenir dades per poder opinar intentant no confondre les nostres descripcions amb les nostres esperances"*¹

Les meues valoracions caldria encabir-les en aquesta mateixa dinàmica i, per tant, no estan exemptes de ser valorades amb altres arguments que es puguin extreure d'una altra lectura dels números que aporto de forma sistemàtica (i freda; la fredor que caracteritza la presència d'una sèrie de números en una taula).

L'extensió del treball ha condicionat la informació enquistada. L'única pretensió, en aquesta primera presentació dels resultats obtinguts, és fer unes valoracions globals que permetin aportar unes primeres conclusions. Espero que, en posteriors publicacions, es pugui eixamplar el nombre de conclusions i complementar aquestes primeres amb un tractament més acurat i aprofundit de les dades recollides.

Metodologia

1.- Univers: l'enquesta es realitza sobre la base de tots els habitants de Cervera majors de 18 anys, és a dir un total de 5882 persones.

2.- Dimensió: 548 enquestes, que representen un 9'3% de la població estudiada, amb la qual cosa s'aconsegueix un xifra prou representativa per tal de poder valorar les dades amb rigor. Només faltaria un 0'7% per arribar al recomanat (pels experts) 10%. Aquest 0'7% correspondria a la gent que no ha volgut respondre l'enquesta.

1. BOIX, Emili (1993) *Triar no és trair*, Edicions 62, Barcelona

3.- Dates: La recerca de la informació es va desenvolupar durant els mesos de gener i juliol de 1995, ambdós inclosos.

4.- Contacte amb els informants: Sóc conscient de les limitacions d'un estudi fet mitjançant una enquesta; tanmateix l'objectiu de l'estudi no desaconsella l'ús d'aquest mètode:

"La tècnica de l'enquesta estadística, encara que insuficient i limitada per a uns altres estudis de major profunditat qualitativa, és una eina metodològicament ben pertinent per a aquesta tasca, és a dir, per tal d'estimar la distribució i la freqüència a l'interior d'aquest espai social de determinats comportaments idiomàtics (...), i per identificar i mesurar les magnituds d'alguns dels factors afavoridors i/o endarreridors de la normalització, en el cas contrari, de la substitució lingüística..."²

En aquest sentit, cal relativitzar SEMPRE el valor pur dels números que extreiem de l'enquesta i per tant podem aplicar el que diu A. Bastardas a propòsit del seu estudi:

*"Malgrat la cura i l'atenció que es van posar per a obtenir respostes verídiques i correctes, les xifres que en resulten han d'ésser considerades sempre com a tendències generals, i no pas com a resultats matemàticament exactes"*³

Conjuntament a això, caldria tenir molt present les impressions empíriques recollides (per part de l'enquestador) a l'hora de realitzar les enquestes, les quals aporten un bon nombre de raonaments que complementen i puntualitzen les xifres numèriques.

La majoria d'informants van ser enquestats personalment, tanmateix els problemes que van anar sorgint van recomanar la utilització d'altres mètodes per tal d'aconseguir un nombre de dades, raonablement amples, com per poder-les valorar amb rigor.

2. AV (1994) *L'ús de la llengua a la Universitat*, Publicacions de la Universitat Jaume I, València

3. BASTARDAS, Albert (1985) *La bilingüització de la segona generació immigrant*, Edicions de la Magrana, Barcelona

Presentació dels resultats

A continuació desenvolupo una lectura global dels resultats obtinguts segons competència, actituds i opinions. Malgrat que bàsicament es fa una descripció individual de cada qüestió, en determinades preguntes he encabít informació que es desprèn quan realitzem el creuament de diferents qüestions. Bàsicament, els creuaments s'efectuen amb les dades bàsiques de l'informant amb altres preguntes. Amb això pretenc explicar unes tendències i unes diferències segons les característiques socials.

Dades bàsiques (preguntes 1-6)

La primera pregunta del qüestionari fa referència al sexe de l'informant. En total s'aconsegueixen 278 informants del sexe masculí que representa un 50'7%, i 270 informants del sexe femení que significa un 49'3%.

Pel que fa a la segona pregunta es demana l'edat de l'informant i els resultats aconseguits, que segueixen la corba que marca qualsevol tipus de piràmide d'edat, són: 116 informants entre 18 i 25 anys (21'2% del total de la mostra), del segon grup (de 26 a 35 anys) s'aconsegueixen un 27'5% del total d'enquestats, el 23'5% comprenen les edats entre 36 i 47 anys, el 15'1% representa el percentatge d'informants que tenen entre 48 i 60 anys i en darrer lloc el 12'6% dels enquestats supera els 60 anys.

La tercera qüestió pregunta pel lloc de naixement. Aquesta estadística apunta que el 80'5% dels certerins són nats a Cervera, mentre que el 18'5% són certerins que provenen d'altres indrets de l'Estat espanyol i el 1% provenen d'altres estats. En la nostra mostra el 1'1% dels enquestats afirma haver nascut en un altre estat, mentre el 21% declara ue és procedent d'algun indret de l'Estat espanyol, i la resta manifesta haver nascut als Països Catalans (77'9%)⁴.

4. En aquesta tercera qüestió, a cavall amb la quarta, hi voldria encabir una cita (tot i que no puc desenvolupar-la per manca d'espai) que ens ajuda a interpretar i a entendre els resultats de la nostra enquesta:

En la quarta pregunta el 77'4% afirma haver nascut a Catalunya (la diferència que establim entre nascuts a Catalunya o als Països Catalans pot haver provocat un lleu desequilibri real en les respostes aconsegües), mentre el 3'5% assegura que fa menys de cinc anys que resideix a Catalunya, i un 5'8% declara que viu a Catalunya des de fa entre 5 i 20 anys. En darrer terme trobem el 13'7% que resideix a Catalunya des de fa més de 20 anys.

En els resultats de la pregunta 5 (estudis) trobem l'únic desequilibri que se'ns presenta en les dades bàsiques de la nostra enquesta, ja que mentre al llibre *d'Estadística Comarcal i Municipal de la Generalitat de Catalunya* de 1994 apunta que el nivell d'estudis del 1991 es distribueix de la següent manera: el 6'9 % de la població cerverina no té cap títol acadèmic, el 72'2% té estudis primaris, el 14'9% té estudis secundaris i el 5'9% té estudis superiors; en la nostra mostra, per contra, aconseguim els següents resultats: el 44'7 % té estudis primaris, el 33'8% té estudis secundaris, i el 17'9% té algun títol acadèmic de nivell superior, mentre que només el 3'6% afirma no tenir estudis. Això s'explica per la tendència dels informants, a l'hora d'aportar la informació, a autoavaluar-se a l'alça.

En darrer terme, demanem l'origen veïnal de l'informant per tal de mantenir un equilibri entre les diferents zones de la ciutat, ja que pot haver-hi diferències segons el barri de residència. Així aconseguim un 8'8% dels informants del barri dels Ametllers, un 5'5% del nucli antic, un 31'2% del Centre-Universitat i un 12'8% del Pou Nou i Ciutat Jardí. El total es completa amb el 41'8% de residents al Districte Nou (que és la part de la ciutat que se situa a l'altre costat de la via del tren i ha absorbit molts immigrants i parelles joves, a més de ser el barri amb més creixement demogràfic en els darrers anys). Aquestes xifres, a

"... a la Segarra (oficial) hi ha poc més de 17.000 persones. Però el més rellevant és que aquesta xifra és pràcticament invariable al menys de 1970 ençà, i això malgrat la industrialització, la reindustrialització recent, ... la immigració forana ha estat compensada per l'emigració (des del camp a àrees urbanes externes: Barcelona, Lleida, Igualada, fins i tot Tàrraga); l'altra, que s'ha produït també una migració interna, i és clar, en el mateix sentit camp-ciutat, és a dir des dels pobles de la comarca cap a Cervera i Guissona, els únics centres que en determinades etapes han ofert mà d'obra..." La referència bibliogràfica és: TURULL, Albert (1995) *La Segarra, una cruïlla* (dins Ressò de Ponent, n.129, maig 1995), Lleida.

grosso modo, són representatives de la distribució poblacional cerverina.

Tot seguit apporto les dades sobre la distribució als barris dels cerverins segons el lloc d'origen. Si ja he dit que les dades bàsiques, resultants de la nostra enquesta, les podem considerar reals, pel fet que coincideixen, a grans trets, amb les xifres de censos anteriors, podem afirmar que els números d'aquest quadre també apunten unes característiques molt representatives (el resultat del següent quadre és el producte del creuament de la pregunta 3 amb la pregunta 6):

Quadre 1: Distribució dels habitants dels barris segons el lloc de naixement

LLOC DE NAIXEMENT	Ametllers	Nucli Antic	Centre Universitat	Pon Nou Ciutat Jardí	Districte Nou
A la Segarra	47'9%	46'6%	45'6%	44'2%	30'1%
A la resta de Catalunya	20'8%	40%	37'4%	30%	37'5%
Als Països Catalans	10'4%	0%	2'9%	4'2%	2'6%
Estat espanyol	20'8%	10%	12'2%	20%	29'2%
Altres estats	0%	3'3%	1'7%	1'4%	0'4%

Com es pot observar el barri que ha absorbit més immigració ha estat el Districte Nou, per tant això ens fa pensar que és el barri on es pot escoltar més el castellà (més endavant ho confirmarem).

Competència (preguntes 7, 10)

La primera de les preguntes que s'encabeixen en aquest apartat fa referència (pregunta 7: *entén el català?*) a la competència en la comprensió oral dels enquestats. Els resultats obtinguts són els esperats si tenim en compte els anteriors censos lingüístics) i confirmen una tendència molt estesa en la Catalunya interior, és a dir que la immensa majoria de la població entén el català (el 98'9% afirma entendre el català).

El fet que les relacions siguin més familiars, afegit a la menor aflluència d'immigració que en altres zones catalanes i l'estructura mateixa del poble⁵ són factors que afavoreixen la comunicació entre la immigració i els nadius.

Això ens permet confirmar les dades que aporta el cens de població de 1991 ("Cens de població 1991. Cens lingüístic", vol. 8, (1994), Generalitat de Catalunya, Barcelona) pel que fa a la comprensió oral: a Cervera al voltant del 98% entén el català, mentre en la nostra enquesta obtenim gairebé un 99%. Aquesta tendència ve a confirmar dos fets significatius: un, que el flux migratori s'ha aturat (queda entés que els autòctons de Cervera com a mínim han comprès sempre el català) i que l'escolarització ha afavorit aquest creixement. Tanmateix, no podem oblidar el marge d'error que té l'enquesta.

Per motius amplament coneguts, la següent pregunta (*en quina llengua va aprendre a llegir i escriure?*) ens dona uns resultats en certa manera contradictoris amb la qüestió 7 si observem que el castellà, amb un 72'8%, ha estat la llengua amb què els cerverins enquestats han

5. Com diu BASTARDAS, Albert (1986) *Llengua i immigració*, Ed. de la Magrana, Barcelona: les cases baixes afavoreixen la intercomunicació entre els veïns. Tinguem present que aquest tipus d'habitatge és predominant a Cervera.

rebut l'educació. Això confirma un element molt subratllat pels sociolingüistes actuals:

*"És, doncs, la interacció directa amb les persones del grup catalanoparlant més que no pas els ensenyaments des de l'escola el que pot incidir més eficaçment en la futura preeminència personal d'un dels codis lingüístics que el bilingüe ha adquirit."*⁶

Amb tot, les dades aconseguides evidencien un desequilibri històric, ja que només un 16'2% de la població cerverina ha estat instruïda en català a l'escola i un 14'1% en les dues llengües. En aquest darrer grup, però, es pot trobar informants que, al viure en una zona "on tothom es coneix", podien sentir esporàdicament el català a l'escola: actes folclòrics, etcètera. Tanmateix, la llengua majoritària era el castellà. En aquesta qüestió és molt interessant de ressaltar el fet que hem trobat informants d'edat avançada que declaren haver rebut l'educació bàsicament en català. Aquests informants, encara que minoritaris, són els que han viscut els temps de la República.

Usos i actituds (preguntes 8, 9, 11-20, 27):

La primera de les qüestions fa referència a quina llengua usen habitualment, en l'expressió oral, els enquestats (pregunta 8: *llengua d'ús habitual*). Així trobem que el percentatge de població que normalment usa el català assoleix el 71'5%, això vol dir que la majoria d'intercomunicacions a Cervera es realitzen en català. La proporció de població que manifesta expressar-se habitualment en castellà arriba fins al 14'8%. En aquest percentatge trobem la població que no té la competència de parlar en català, però també aquell petit percentatge de població que declara saber el català però que confessa no utilitzar-lo, és a dir normalment es comunica en castellà per comoditat, i també perquè s'acostuma a desenvolupar en ambients on els castl⁷ són majoria, i també, i sobretot, perquè no en tenen necessitat, ja que els

6. Albert Bastardas, 1985

7. En el text identifiquem els castellanoparlants amb aquesta abreviatura: castl, i als catalanoparlants amb aquesta: catl.

catl, de forma majoritària convergeixen al codi dels castl (més endavant ho confirmaré). D'aquest grup ara definit també trobem enquestats que s'autoencabeixen dins de la possibilitat c (indistintament), encara que sembla respondre més a una voluntat d'integració al grup catl, malgrat que en realitat el predomini del castellà sobre el català sigui un fet bastant reconegut pels propis informants.

Si mirem l'ús de la llengua segons els barris observem que el barri on més es parla el català habitualment és Pou Nou - Ciutat Jardí, on el 84'2% dels enquestats afirmen que usen habitualment el català; tot seguit situem el Centre - Universitat amb un 81'8%; en tercer lloc trobem el barri dels Ametllers on els informants que declaren expressar-se habitualment en català arriba al 72'9%. Tots tres barris estan per sobre de la mitjana cerverina (71'5%), i per tant per sota de la mitjana tenim al nucli antic amb un 66'6% i al Districte Nou amb un 60'2%. Evidentment, l'ús del castellà és inversament proporcional. Aquestes dades confirmen, globalment, les xifres obtingudes en el quadre 1, així podem concloure que l'origen del parlant condiciona la seua actitud lingüística.

Més complicada trobem la interpretació de la pregunta 9 (*en quina llengua parla amb la família?*) ja que les dades semblen antitètiques, atès que els enquestats que manifesten parlar en català amb la família són un 67'5%, malgrat que sabem que el percentatge de nascuts a Catalunya roman entre el 78% i el 80%, i a tot això hi cal afegir que el català és la llengua d'ús habitual de la població de Cervera amb el 71'5%. Aleshores per què disminueix el percentatge d'ús familiar del català? Possiblement perquè la formació de matrimonis mixtos ajuda a la utilització, en major grau, del castellà en ambient de familiaritat, mentre que quan aquesta població d'origen mixt es comunica en altres espais de la població cerverina ho fa majoritàriament en català. També es podria explicar pel relleu generacional, és a dir les noves generacions poc a poc estan revisant les normes d'ús lingüístic establertes, gràcies a la nova educació que han rebut (on el català s'ha normalitzat, sobretot en zones rurals: *"resultat directe del sistema educatiu organitzat per l'autonomia política, que ha estat especialment*

efectiu, pel que fa a la llengua de les escoles, a comarques rurals com la Segarra.")⁸

Això, en certa manera, es pot interpretar com que a nivell de prestigi social el català s'aprehèn com la llengua que cal usar als carrers de Cervera. Aquest argument ens demostra que l'ús popular del català sempre ha predominat, a Cervera, per sobre del castellà. Això és conseqüència d'una major presència quantitativa de nadius, és a dir que l'immigrant al percebre que la llengua que s'usa majoritàriament és el català, per facilitar el seu procés d'integració a la seua nova residència, prova de convergir-hi. Tanmateix, cal matisar molt aquesta afirmació, i cal saber fins a quin punt els immigrants han convergit realment al codi propi de Cervera (segurament han convergit molt més que en altres indrets de Catalunya per la seua fisonomia poblacional de caire "semirural"). I també cal relativitzar molt l'acció produïda per la major presència quantitativa de la població catl, ja que segurament és una imatge que involuntàriament s'ha projectat a la població immigrant, la qual l'ha absorbida donant-li una importància que segurament no li correspon.

Aquesta darrera dada la reafirmem quan observem els resultats de la pregunta 11 (*amb la colla quina llengua parla?*) on hi ha un predomini encara major que en la qüestió 8 de l'ús oral del català. Això significa que la població immigrant en un petit percentatge, però, tendeix a convergir i, per tant, a divergir de la seua norma tradicional, amb la població catl quan aquesta domina quantitativament (i segurament qualitativament) en un grup. Els resultats obtinguts de la qüestió 11 són els següents: pel que fa a la possibilitat a (gairebé sempre en català) el 71'7 % dels enquestats afirmen comunicar-se amb els companys de colla majoritàriament en català, mentre que el 15'9% ho fan en castellà i un 12'4% indiferentment. Aquest darrer percentatge correspon als informants que tenen present que, globalment, quan es troben en una situació comunicativa on hi ha un company castl, canvien de llengua i convergeixen al castellà, malgrat que amb la colla s'expressen bàsicament en català.

8. TURULL, Albert (1994) *Enquesta sociolingüística a l'alumnat d'ensenyament secundari de Cervera*, (dins Miscel·lània Cerverina, 9), Centre Municipal de Cultura, Cervera.

Tanmateix, a l'hora de glossar la pregunta 12 (*amb un company castellanoparlant quina llengua parla?*) cal puntualitzar molt els arguments fins ara exposats, ja que quan l'interlocutor és castl, constatem com un gran gruix dels informants que manifesten parlar habitualment en català amb la colla, en aquesta qüestió confessen, com a conseqüència d'una estrica i poc permeable norma d'ús social, parlar gairabé sempre en castellà (55%). El percentatge d'informants que manifesten mantenir-se al català assoleix un 25'2%. Tanmateix, en aquest percentatge també s'hi evidencia un cas clar d'autopercepció que no es correspon amb la realitat. Com diuen els sociolingüistes, la població catl percep en un grau menor l'ús habitual del castellà, la qual cosa fa augmentar una mica els índexs d'ús del català. La tendència general és convergir al castellà si l'interlocutor és castl, per tant jo encabiria la majoria d'informants de la resposta c (català i castellà per igual) en el grup b -gairebé sempre en castellà- (segons he pogut concloure amb els comentaris dels enquestats), ja que molts informants que sostenen participar de l'hàbit que defineix la possibilitat c es caracteritzen per mantenir una actitud similar a la del grup b, i en definitiva els mateixos enquestats reconeixen usar el català només en preguntes esporàdiques o comentaris breus, però mai en un ús regular i habitual. Aquest mena de canvi de codi es defineix per una selecció, que ve donada per un període previ de negociació (segurament breu, ja que les normes d'ús en aquest sentit ja estan fortament interioritzades). En aquesta pregunta també vull fer notar que l'ambigüitat a l'hora de no especificar si l'interlocutor castl entén o no el català pot fer variar una mica els resultats finals, malgrat que si el plantejament no és aquest la qüestió esdevé il·lògica.

Si observem l'actitud dels informants segons la seua edat podem constatar com s'estan revisant les normes dels usos lingüístics. Així trobem que els informants amb més de 36 anys (que són els que han patit les conseqüències de les rígides normes, d'usos lingüístics, imposades per la dictadura franquista) són els que tendeixen a abandonar més el català quan l'interlocutor és castl. Així constatem que el percentatge d'informants que es mantenen al català, encara que l'informant sigui castl, disminueix quan augmenta l'edat de l'informant, i a l'inrevés, quan l'enquestat és més jove menys tendeix a

convergir a la llengua dels cast1. Observeu el següent quadre i veureu l'evolució en percentatges, que demostra que les actituds lingüístiques estan canviant (molt lenta-ment) mentre la societat també renova les normes que la defineixen. La nova escolarització, l'evolució tecnològica en els mitjans de comunicació, entre d'altres, poden ser els factors més rellevants.

Quadre 2:

Percentatge d'enquestats, segons edat, que manté el català amb un interlocutor cast1: <i>edat dels informants</i>	Percentatge d'enquestats que afirmen expressar-se en català amb un company cast1
<i>informants entre 18 i 25 anys</i>	25%
<i>informants entre 26 i 35 anys</i>	30'4%
<i>informants entre 36 i 47 anys</i>	22'4%
<i>informants entre 48 i 60 anys</i>	24'1%
<i>informants amb més de 60 anys</i>	20'2%

En darrer terme, només vull subratllar el fet que el grup més jove no ha estat el més alt en el percentatge. En certa manera, aquest resultat pot esdevenir contradictori, si abans no notem que aquest grup d'informants (de 18 a 25 anys) és el que té el percentatge més alt de la possibilitat c (en català i castellà, per igual), la qual cosa demostra que

les normes que regeixen les actituds lingüístiques dels joves actuals tenen molts espais de vacil·lació. Per tant, la joventut cerverina usa les dues llengües sense que una frontera clara en delimiti l'espai concret de cadascuna.

Quan entrem a valorar la pregunta 13 (*quina llengua parla en anar a comprar?*) advertim un fet molt simptomàtic pel que fa als petits comerços (majoritaris a Cervera): és el fet que la gent quan va a comprar a les tendes cerverines s'expressa majoritàriament en català. Numèricament les xifres són clares: el 75'2% de la població enquestada assegura fer-ho gairebé sempre en català, i aquesta dada supera amb escreix els resultats de la pregunta 9 i la 11. Aquesta xifra esdevé més significativa quan la comparem amb la pregunta 9 i confirmem que el comerç (sent un sector econòmic que s'ha mantingut en mans de català, per contrast amb la immigració que s'hauria desviat cap a la indústria), es confirma com un espai de predomini tradicional català, i on hi ha un marge de població, que amb la família parla castellà, que tendeix a usar el català a les botigues.

La dada és realment sorprenent si també la comparem amb els resultats de la pregunta 8, ja que fins i tot supera la gent que habitualment parla català. Aquesta dada, en certa manera, contradiu la deslleialtat lingüística, ja que és estrany que els catalans abandonin la seua llengua quan van a comprar, atès que normalment són els catalans els que tendeixen a convergir a la llengua dels castellans. Aquest fet s'explica perquè les intercomunicacions que es produeixen en una botiga són, majoritàriament, breus i clarament definides. Els informants que es mantenen sempre en castellà són els que no tenen la competència de parlar el català (molts d'ells condicionats pel seu nivell cultural i adquisitiu, que en molts casos els priva de l'aprenentatge d'una nova llengua), però també els que no tenen la voluntat, ja que si observem les respostes de la pregunta 21 només un 6% manifesta que no sap parlar gens el català (però cal anar amb molt de compte amb l'autoavaluació, més endavant ja ho veurem). Per tant, hi ha un gruix de població minoritària que ho pot fer però que no té la voluntat ni la necessitat de convergir a la llengua pròpia de la ciutat. El 12'6% declara comprar gairebé sempre en castellà i el 12'2% afirma realitzar-

ho indistintament. Aquest bloc d'enquestats correspon principalment (segons la meua percepció) a castl que esporàdicament poden utilitzar el català per designar algun objecte comercial pel seu nom català, però malgrat tot, més enllà d'aquesta breu divergència de la seua norma tradicional, la majoria de comunicacions les efectuen en castellà.

Tot seguit m'endinso en el camp dels mitjans de comunicació advertint, en primer lloc, que un error en la metodologia ens priva de tenir unes xifres numèricament exactes⁹.

Entrant a avaluar l'ús que fan els serverins dels mitjans de comunicació observem, en primer lloc, que en la televisió (preguntes 14 i 15) l'absorció de programes en català és el majoritari, encara que molt a prop s'hi troba el gruix d'enquestats que afirmen no tenir present la llengua i miren la televisió segons els gustos, en darrer lloc, però tampoc no molt allunyat, trobem els informants que ho fan majoritàriament en castellà. En aquesta qüestió cal valorar molt positivament els resultats, si tenim present que només hi han dues cadenes de televisió que emeten exclusivament en català.

En la qüestió de la ràdio (preguntes 16 i 17) a grans trets es repeteixen els resultats. No obstant, molts dels enquestats que afirmen escoltar la ràdio en català, majoritaris en aquesta pregunta, escolten principalment programes que només emeten música, per tant l'ús oral del català hi és ben reduït. En aquesta qüestió he percebut que els noticiaris i magazines són seguits, de forma lleugerament superior, en castellà, tot i que el percentatge d'informants que afirmen fer-ho en català tampoc no es pot menystenir.

La qüestió 18 (*en general, llegeix els llibres...*) confirma un desequilibri històric. Les dades són taxatives només un 16'6% dels entrevistats llegeix els llibres en català, enfront del 27'7% que ho fa en castellà. Un

9. Per tant ens basem amb les dues maneres que vam recollir la informació (una manera és fent quantificar als informants el temps exacte que miren la televisió, però així és impossible ja que ningú té quantificat quantes hores d'atenció dispensa als mitjans de comunicació i al moment de fer la pregunta responen qualsevol cosa. Amb aquesta experiència vam decidir refer la pregunta de la següent manera: *la televisió / la ràdio la mira / l'escolta més en català o en castellà?*), i de l'experiència extreta al moment de realitzar les enquestes en treurem les conclusions.

altre 31'2% declara fer-ho en les dues llengües, encara que la impressió, en realitzar-se les enquestes, és que correspon més a una dada voluntarista que informació estrictament real. No nego que la gent que ha seleccionat aquesta opció hagi llegit algun llibre en català, però quantitativament (segons l'explicació dels informants) s'hi nota l'hegemonia de la lectura en castellà. Lògicament, tot això té una lectura en clau històrica, és a dir el problema editorial i educacional que marca la dictadura franquista com a causa més immediata, encara que no exclusiva.

Pel que fa als diaris i revistes (pregunta 19 *-en general, llegeix els diaris i les revistes...-*) l'anterior argument es confirma amb escriu i observem com només el 10'4% dels informants llegeix el diari en català. Si tenim en compte la proporció de publicacions que surten en català encara el podem considerar un índex prou alt. La majoria de població cerverina enquestada (condicionada per la gairebé exclusivitat de les publicacions diàries en castellà) realitza la lectura del diari en castellà ja que fins i tot, recordem-ho, els diaris de Lleida es publiquen en castellà. Respecte als informants que han respost la possibilitat c (en català i castellà per igual) la majoria dels enquestats fan referència als diaris de Lleida on, com ja se sap, la presència del català encara és força testimonial i minoritària. Aquest 27%, aconseguit en l'opció c, cal relativitzar-lo molt, ja que encara que acostumin a fer la lectura d'algun article en català la immensa majoria de lectures les realitzen en castellà. En darrer terme cal fer menció del preocupant alt percentatge de població enquestada (que fins i tot pot superar els índexs dels resultats de l'enquesta) que no llegeix mai (especialment els llibres).

Si mirem en quina llengua es fa la lectura dels llibres i diaris per edats confirmem la mateixa evolució que se'ns presenta en el quadre 2 (respecte la qüestió 12). Evidentment, en aquesta qüestió els percentatges són més baixos (pel que fa a les possibilitats que fan referència a l'ús del català) per motius, ja citats, històrics. Per tant, es manté la tendència que ens diu que quan l'informant és més gran la seua competència en la comprensió escrita, del català, disminueix. Per contra, els joves tenen majoritàriament la competència per poder llegir el català. Això no significa que tots els joves llegeixin bàsicament en

català, ja que podem evidenciar que és el grup de 26 a 35 anys el que se situa amb el percentatge més elevat (15'2% els llibres i 17'8% els diaris) a l'hora de llegir en català. El sector més jove (de 18 anys a 25 anys) és el que té el percentatge més alt en la possibilitat c (en català i castellà, per igual) seguint el mateix criteri exposat a la qüestió 12, quan hem desenvolupat la mateixa comparativa.

Quadre 3 : Lectura en català, per edats, dels diaris i llibres

edat dels informants	llegeix diaris: bàsicament en català	llegeix diaris: en català i castellà per igual	llegeix llibres: bàsicamen t en català	llegeix llibres: en català i castellà per igual
<i>de 18 a 15 anys</i>	16'3%	39'6%	12'9%	36'2%
<i>de 26 a 35 anys</i>	17'8%	33'7%	15'2%	28'4%
<i>de 36 a 47 anys</i>	20'9%	30'2%	6'9%	27'9%
<i>de 48 a 60 anys</i>	14'4%	20'4%	8'4%	10'8%
<i>més de 60 anys</i>	8'7%	26%	4'3%	26%

Amb aquest quadre constatem que la competència per llegir el català ha crescut en les generacions més joves, però això no vol dir que la lectura d'aquesta llengua arribi als percentatges de qualsevol llengua normal, i ben al contrari del que molta gent afirma la tendència a la recuperació (llegiu normalització), en aquesta sentit, és força relativa.

Segurament també pel fet que el mercat de lectura que s'ofereix en català és més reduït que el que s'oferta en castellà.

Quan entrem a analitzar la qüestió 20 (*en general, ¿en quina llengua escriu?*) cal advertir, en primer lloc, que fem un salt de la comprensió escrita a l'expressió escrita. En aquesta pregunta cal recordar els criteris històrics abans apuntats, i que mediatitzen per tant la resposta dels informants. Només cal recordar la política educativa del franquisme i entendrem els resultats: un 47'3% declara escriure bàsicament en castellà i assegura sentir-s'hi més segur (la dinàmica que ha establert la normativització del català ha fet estralls en la consciència de la població que pateix la "claustrofòbia de les faltes en català"). Un 13'3% assegura escriure tant en català com en castellà, però un cop l'informant raona la seua resposta matisa que els escrits de casa, sí, els fa en català, però els escrits més formals els realitza en castellà. Aquesta mateixa impressió s'extreu en la majoria d'enquestats que han respost la possibilitat a (en català) perquè, majoritàriament, els escrits que fan són per casa i com que pensen en català els hi és més fàcil escriure en català, encara que no normatiu. Tanmateix, la majoria d'enquestats que escull aquesta opció afirma que si anecdòticament (la gent escriu molt poc, la comunicació s'ha tecnificat molt) ha d'escriure una carta o bé un escrit formal de circulació exterior al canal familiar, ho fa en castellà. En definitiva, numèricament en aquest grup predomina el català però, quantitativament predomina el castellà.

Si en el camp de l'expressió escrita examinem els resultats per edats observem que, en aquest cas, l'augment de competència per escriure en català va lligat a la major utilització del català a l'hora d'escriure'l. Si en la comprensió escrita la població se sent condicionada per l'oferta del mercat, per contra quan escriu (en definitiva que hom escrigui o no en català depèn de si mateix) la tendència segueix una lògica matemàticament perfecta, és a dir, els informants, com més joves més escriuen en català.

Quadre 4: Distribució per edats de la llengua que en general s'usa per escriure:

<i>edat dels informants</i>	percentatge d'informants que bàsicament usen el català per escriure
<i>de 18 a 25 anys</i>	59'4%
<i>de 26 a 35 anys</i>	38'4%
<i>de 36 a 47 anys</i>	31'7%
<i>de 48 a 60 anys</i>	26'5%
<i>més de 60 anys</i>	26%

Tornant a l'expressió oral m'endinsó a l'anàlisi de les respostes de la pregunta 27 (*quan es dirigeix a una persona desconeguda, ¿en quina llengua s'hi dirigeix al principi?*). En primer lloc, cal avaluar el 1'3% d'en-questats que assegura expressar-se, inicialment, a un desconegut en altres llengües. Aquests informants possiblement han escollit aquesta possibilitat perquè són indiferents a l'elecció, és a dir a voltes ho fan en català i a voltes en castellà. Pel que fa als altres resultats vénen a confirmar la línia que han anat marcant els resultats fins ara aconseguits en les anteriors preguntes. El 71% manifesta obrar gairebé sempre en català i un 27'7% manté fer-ho en castellà, aquí s'hi suma la població que (tot i que minoritària) en una situació formal, tal com és el cas de conèixer algú o adreçar-se a algun desconegut, "l'educació els obliga a adreçar-s'hi en castellà". Per tant, evidenciem un altre cop certa dosi de deslleialtat lingüística, malgrat que aquesta pregunta

sempre fa referència a Cervera. Considero important advertir aquesta caracteris-tica perquè alguns informants confessen que quan surten de Cervera (especialment esmenten els casos de Barcelona i Lleida), al moment de comunicar-se per primera vegada amb un desconegut, ho fan en castellà.

Opinió: (Preguntes 21-26, 28-33):

Encetant el capítol d'opinions i creences cal advertir que en aquest bloc hi juga un paper molt important l'autoavaluació de l'enquestat i, en definitiva, el seu subjectivisme. La seua voluntat traçarà una directriu, més que estrictament numèrica, global de l'actitud. Òbviament, no té la mateixa percepció del català un informant que afirma que el català hauria de ser única llengua oficial, que un altre enquestat que manté que no hauria de ser llengua oficial.

La primera pregunta que obre aquest capítol fa referència a l'autovaloració en l'expressió oral (pregunta 21: *com creu que sap parlar el català?*). Les dades són taxatives, un 51'1% assegura parlar bé el català (amb algun barbarisme matisa la majoria), un 35'6% manté parlar-lo regular però, bàsicament, amb el mateix argument que apunten els primers. Això ens porta a creure que el nivell d'identificació té una dosi d'importància central, ja que encara que l'enquestat moltes vegades no parla un català acadèmic (per tant fa incorreccions), per voluntat i identificació s'autovalora en positiu. Per tant, aquestes xifres cal rellegir-les en la seua vessant qualitativa més que no en la quantitativa. Tan sols un 7'3% confessa expressar-se malament en català (normalment correspon a gent que usa el català esporàdicament i el seu nivell és molt baix); per últim un 6% declara no tenir la competència per expressar-se en català. Sumant aquestes dues darreres dades trobem la gent que habitualment no parlen mai el català.

En aquesta qüestió també trobem que en les generacions més joves és on se sap parlar més el català:

Quadre 5 : Desconeixement del català (expressió oral) segons edat:

<i>edat dels informants</i>	percentatge d'enquestats que no saben parlar gens el català
de 18 a 25 anys	2'5%
de 26 a 35 anys	5'3%
de 36 a 47 anys	4'6%
de 48 a 60 anys	13'2%
més de 60 anys	7'2%

Les xifres són prou clares, bé o malament, la immensa majoria de joves cerverins saben parlar el català. Els percentatges més alts, pel que fa al desconeixement total del català, els trobem en les generacions més grans (sobretot les generacions que tenen entre 48 anys i 60 anys) ja que aquestes generacions són les que tenen major percentatge d'immigrants, i les que no han pogut gaudir de l'escolarització en català, de la que sí que s'han pogut aprofitar els seus fills.

Seguint en aquesta mateixa línia, la pregunta 22 (*com sap escriure el català?*) fa referència a l'expressió escrita, evidentment aquí l'autoavaluació ratifica les dades de la pregunta 10 i obtenim com a resultat simptomàtic que la possibilitat que ha estat més seleccionada, numèricament, per part dels enquestats, és la que fa menció als que confessen escriure malament el català amb el 31'2%. Evidentment,

aquesta xifra té una explicació en clau històrica, és a dir, per l'alienació en l'espai educacional que va patir el català durant la dictadura franquista.

A més a més, si observem els resultats de l'anterior pregunta (21) notem quina diferència hi ha entre els informants que mantenen parlar malament el català -7'3%- i els qui manifesten escriure'l malament, que arriba al 31'2%. Aquesta dada ens corrobora que si bé el català oralment s'ha mantingut molt viu, la repressió històrica envers el català ha afectat molt la facultat per poder escriure'l. En aquesta mateixa línia, observem que dels enquestats que declaren no parlar gens el català, als que asseguruen no escriure'l gens, hi ha una diferència de més d'onze punts, és a dir passem d'un 6% (en expressió oral) a un 17'1% (en expressió escrita). Recordo que en aquestes preguntes és molt important subratllar l'aspecte simbòlic de les respostes i, per tant, podem afirmar que l'argument de l'escolarització (feta exclusivament en castellà) és prou fort com per poder confessar, l'enquestat, que no sap escriure gens en català. Tanmateix, en realitat, aquest percentatge segurament és més elevat ja que la població, com ja he advertit, propendeix a autoavaluar-se en positiu. Al costat d'aquests resultats trobem que el 25'5% diu escriure el català correctament i el 26'1% declara fer-ho correctament però usant el diccionari. Aquesta propensió a autoavaluar-se positivament esdevé contradictòria amb l'alt grau de deslleialtat lingüística que pateix la comunitat de parla catalana, i en certa manera, l'autoavaluar-se en positiu, s'explica perquè ara (entre altres coses) el català és copsat, per part d'alguns sectors de la població, com una llengua de prestigi. Malgrat tot, al final pesa més l'argument de l'autoodi per sobre del raonament de la lleialtat lingüística, que es plasma en l'aspecte declarant però no en l'espai practicant. Observeu com mentre a l'enquesta del 1991 només hi ha un 48% de cerverins que afirmen saber escriure el català ara supera el 51%. Això ve condicionat, per una part, pel tipus d'enquesta, i per una altra banda per una dosi de voluntat simbòlica, ja que segurament els cerverins que poden escriure el català (o si més no el català normatiu) no deu assolir ni tan sols el 48% (segons la meua pròpia experiència a l'hora de fer les enquestes, sempre basant-me en els arguments que justifiquen cada resposta dels enquestats en la pregunta 22). En definitiva, dubto que hi

hagi un creixement numèric real, que tan sols es dona en la població més jove.

Passant a la pregunta 23 (*creu que el català hauria de ser...*) primer cal advertir que en aquest punt 3.3 (qüestions d'opinió) hi ha preguntes d'autovaloració i preguntes d'opinió estricta. Aquesta que analitzo tot seguit fa referència a aquest darrer grup. Aquesta pregunta fa menció a l'estat institucional de què ha de gaudir el català. Els resultats, per percentatges, són els següents: el majoritari, segons l'univers enquestat, seria perpetuar l'actual estatus de cooficialitat amb el castellà amb un 45%, el segon grup amb un 26'3% desitjaria més que el català fos l'única llengua oficial, però molt a prop, i com a tercera possibilitat, trobem el gruix d'enquestats que decideixen no pronunciar-se en el tema (un 25'9%). Aquest alt percentatge correspon a la població que mai ha reflexionat sobre el tema, és a dir que viu al marge d'aquesta polèmica. Això esdevé així perquè, en una ciutat com Cervera, el problema lingüístic ha quedat molt esmorteït per la relativa naturalitat amb què es viu en català, i la tendència majoritària (assumida per gairebé tothom) que els catl "per educació" convergeixin al castellà (cal tenir present que aquest nombre d'intercomunicacions són minoritàries). Els informants que manifesten que el català no hauria de gaudir de cap mena d'oficialitat, no són informants bel·ligerants contra el català, sinó més aviat gent que absorbeix una idea equivocada de la pregunta plantejada, però també (i bàsicament) en algunes persones grans, perquè aprehenen el català com una llengua familiar que en cap cas ha de gaudir de les funcions d'una llengua normal. Segons aquests informants el català hauria de ser la llengua "d'anar al camp" i de comunicar-se amb la família, però la llengua de prestigi amb la qual adreçar-se a l'administració, o en cap altre àmbit formal, ha de ser el castellà, "no podia ser que fos el català". En definitiva, una concepció diglòssica que, malgrat tot, representa un percentatge molt poc rellevant amb un 2'7%.

En aquesta pregunta constatem que les noves generacions estan superant una concepció diglòssica del català, ja que com demostren les dades, com més jove és l'informant més funcions li atorguen al català. És a dir, els informants cerverins més joves entenen que el català ha de

tenir les mateixes funcions legals que qualsevol llengua normal. Tot i que actualment les generacions més joves representen aquest canvi, això no exclou que un cop aquestes generacions s'incorporin a la forma de vida dels adults manllevin les seues actituds. Malgrat això, si observem quina és la porció d'edat que té el percentatge més alt en possibilitat *b* (català, única llengua oficial), ens adonem que no és la generació de 18 a 25 anys, si no la generació de joves de 26 a 35 anys que, majoritàriament, ja participa de la forma de vida adulta:

Quadre 6 : Opinió sobre l'oficialitat del català segons l'edat:

<i>edat dels informants</i>	cooficial	única llengua oficial	no oficial	no contesta
<i>de 18 a 25 anys</i>	40'5%	34'4%	3'4%	21'5%
<i>de 26 a 35 anys</i>	45'7%	36'4%	1'3%	16'5%
<i>de 36 a 47 anys</i>	56'5%	18'6%	0'7%	22'4%
<i>de 48 a 60 anys</i>	38'5%	16'8%	4'8%	39'7%
<i>més de 60 anys</i>	37'6%	15'9%	5'8%	37'6%

Quant als resultats de la pregunta 24 (*a l'escola l'ensenyament hauria de ser...*) respecte la qüestió anterior són lleugerament diferents però a grans trets complementaris (en la mesura que així pot ser). Així el 31'4% dels enquestats opina que l'ensenyament s'hauria de desenvolupar bàsicament en català, sense que això exclouï que s'hagin

d'impartir assignatures de castellà i d'altres idiomes estrangers. Tanmateix, el resultat majoritari correspon al grup que defensa en català i castellà per igual que suma un 47'3% dels enquestats. En general, aquesta capa d'informants argüeix que si l'ensenyament es realitza bàsicament en català això suposa una pèrdua cultural per l'alumnat. Tanmateix, molts dels enquestats (segons la meua percepció) adopten aquesta resposta perquè volen dir que segons la llengua del professor s'ha d'impartir la classe; si tenim en compte això -a Cervera-, suposa que la majoria d'enquestats accepta que les classes s'imparteixin majoritàriament en català. La proporció d'enquestats que exigeixen un ensenyament on es pugui triar, obté un relativament baix 15'9%, i són molt diferents els prototipus d'informants que escullen aquesta possibilitat. Les dues darreres possibilitats, numèricament parlant, corresponen al gruix de població que desitja l'ensenyament bàsicament en castellà amb el 1'8% dels enquestats, que demostra la poca importància d'aquest sector, i amb un 3'6 % es situa la porció d'informants que no s'hi vol pronunciar.

Pel que fa a les respostes de les dues següents preguntes 25 i 26 (*creu que el català està en perill de desaparició a Catalunya? / creu que el castellà està en perill de desaparició?*) es detecta una opinió majoritària envers la creença que ni el català ni el castellà desapareixeran, en el primer cas arriba al 81% i en el segon al 80'6%. Caldria buscar, doncs, en una altra xifra la representativitat dels resultats d'aquestes dues qüestions, que possiblement recau en les respostes *b* (sí, a la llarga) i *d* (no ho sé). La primera perquè observem que els enquestats creuen possible, en un major grau, la desaparició del català amb un 9'5% enfront del 7'8% del castellà. Tanmateix, l'aspecte més rellevant d'aquesta pregunta és la diferència en els resultats de la possibilitat *d* (no ho sé), ja que respecte al català arriba al 5'8%, però respecte al castellà representa un 7'7%. Aquesta diferència ve donada pel fet que els informants que declaren no saber-ho en català són majoritàriament per ignorància envers el tema, però pel que fa als castl, a part d'haver-hi un possible sector d'enquestats que responguin sota aquest mateix criteri, una part important d'informants argumenta que no ho sap perquè es mostra vacil·lant però, en definitiva, que el castellà desaparegui no és una possibilitat descartable. Per tant, aquest

grup d'informants gravita amb els que declaren que hi hauria possibilitat que el castellà desaparegui a la llarga. Conseqüentment, prenent aquesta lectura com a vàlida, els resultats de les dues qüestions (25 i 26), quedarien igualats, per tant la por que molts mitjans de comunicació han projectat (que el castellà pot desaparèixer) ha quallat en una determinada part de la societat catalana.

Endinsant-nos en l'anàlisi de la pregunta 28 (*creu que el català s'hauria de parlar més a Catalunya*) trobem que la immensa majoria dels cerverins enquestats -un 75%- considera la possibilitat de forma positiva. Els que mostren una actitud negativa en aquest sentit obtenen el 11'9%, tanmateix aquest resultat és molt matisable, ja que bona part dels que han escollit aquesta possibilitat argumenta que no fa falta parlar més català, pel fet que ells conviuen amb el català de forma gairebé exclusiva i per tant, el català, "ja no es pot parlar més". És a dir, elaboren una anàlisi local de la qüestió i no adopten una consideració global de tota la comunitat catl. Per tant, la majoria d'enquestats afirmen que el català ja es parla prou perquè realment no perceben el nombre real de comunicacions que es fan en castellà (a Cervera relativament poques) en els mitjans de comunicació i, en general, a tots els espais de la comunitat de parla catalana. En darrer terme un 13'1% no es pronuncia en el tema, que correspon a la població que no hi ha reflexionat mai perquè, recuperant l'anterior raonament ja exposat, no s'adonen del conflicte lingüístic derivat del contacte de llengües.

Passant a un altre tipus de pregunta, tot seguit analitzo com afecta el coneixement del català i el castellà en l'àmbit laboral. Els resultats de les qüestions 29 i 30 (*creu que saber català augmenta la possibilitat de trobar feina?* / *creu que saber castellà a Catalunya augmenta la possibilitat de trobar feina?*) són força oposats i responen a dues percepcions diferents del problema. La població que creu que el català augmenta la possibilitat de trobar feina abasta fins al 62'4%, mentre que a l'inrevés (que el castellà ajudi a trobar feina) aconseguix arribar fins a la meitat d'aquest percentatge, el 31'2%. Aquesta gran diferència té, possiblement, una interpretació en clau política i els principals responsables són els cursos de català que han organitzat les diferents

administracions públiques catalanes (*Junta Permanent de Català, etcètera*), els quals han esdevingut un factor de millora en les possibilitats laborals, i la població ha percebut els avantatges que disposa si hom té el coneixement -certificat- del català. En aquesta línia, cal tenir present la diferent incidència que han tingut aquests cursos si l'empresa és privada o pública. És a dir, el ressò que han tingut, aquests cursos, en l'administració pública autonòmica ha estat més rellevant, atès que han esdevingut obligatoris, i la població ha copsat la necessitat de realitzar-los per poder accedir i exercir en aquest àmbit laboral. D'altra banda com que a Cervera possiblement es podria viure només en català, hi ha la impressió que el coneixement del castellà no és necessari.

Evidentment, si el raonament estigués fet des d'una perspectiva global canviarien molt els resultats, fins i tot si estiguessin fets des d'altres particularitats locals.

Els resultats de la possibilitat *b* (no) són inversament proporcionals i per tant la gent que afirma que el català no és necessari en l'àrea laboral arriba a un relativament baix 23'2%, mentre que en el castellà assoleix el 48'2%. Altra volta trobem un desequilibri en les possibilitats *c* (com en les preguntes 25 i 26). Aquest desequilibri respon als mateixos criteris de les qüestions 25 i 26 i, per tant, aquesta diferència de més de 6 punts (el 14'4% dels entrevistats no saben si el català ajuda a trobar feina i el 20'6% no sap si el castellà ajuda a trobar feina) ve determinada pel fet que molts enquestats es mostren escèptics a l'hora de respondre si el castellà és necessari, però tendeixen a confluïr amb als resultats de la resposta *b*.

Pel que fa a les tres darreres preguntes del qüestionari, fan referència a qüestions d'identitat, i ens ajudaran a interpretar els resultats més estrictament lingüístics.

Respecte els resultats de la pregunta 31 (*per a ser català creu que s'ha de parlar el català?*) sembla que hi ha un criteri majoritari a considerar la llengua com el principal element de diferència cultural, ja que el 55'5% considera que per a ser català cal parlar el català. Això

podria respondre a dos arguments, el primer destaca la importància que s'ha fet de la qüestió de la llengua a l'hora de reivindicar la identitat catalana. I l'altre es basa en el fet que, actualment, les diferències culturals entre comunitats han quedat, molt sovint, reduïdes a criteris religiosos, racials i a occident sobretot de llengua, i s'ha donat un buidatge de les pròpies característiques culturals, què tendeixen a ser neutralitzades per un model actualment acceptat per la majoria del món occidental: l'anglosaxó, liderat, principalment, per les formes de vida de Nordamèrica. Tanmateix, tot i ser un percentatge inferior, els informants que consideren que es pot ser català sense parlar el català aconseguix un gens menyspreable 37'8 % i, per tant, consideren que hi ha altres trets que caracteritzen i defineixen els catalans. En darrer terme, un 6'7% no sap què respondre, aquest resultat manté el percentatge que es va sostenint al voltant de la gent que no té una opinió feta (o no la vol manifestar) en els temes més conflictius i problemàtics (que són els temes on el percentatge de les respostes que no manifesten cap opinió és més alt).

Pel que fa a la qüestió 32 (*qui creu que és català?*) observem com els resultats són contradictoris amb l'anterior pregunta, ja que només un 3'3% creu que és català aquell que parla en català, per contra de la majoria que creu que l'adscripció nacional és qüestió de sentiment propi i recull el 67'9%. Les altres possibilitats arriben a un 11'3% pel que fa al tòpic de tothom que viu i treball a Catalunya, i un 12'8% dels enquestats creu que només els nascuts a Catalunya són catalans (aquesta possibilitat és sobretot aportada per la porció de cerverins adoptius). El percentatge que no sap què respondre arriba al 4'7%. Els resultats d'aquesta pregunta són molt matisables, primer perquè el contingut de les possibilitats ofrenades és, possiblement, copsat de forma divergent pels diferents informants (i, per tant, escollida sota diferents criteris), i segon perquè l'ordre de les preguntes ja suggereix l'elecció d'una de les possibilitats. Així, el fet que l'enquestador llegeixi en darrer terme la possibilitat *d* (tothom que se senti català) condiciona els informants a l'hora de suggerir la solució més "correcta" (ja que és l'opció més recent i menys conflictiva). Segurament si canviem l'ordre el percentatge, malgrat que no deixaria de ser l'opció majoritària, hauria quedat una mica reduït.

En darrer terme, només cal comentar l'adscripció personal de cadascun dels enquestats (pregunta 33: *com se senti?*) que, a grans trets, ve a confirmar la tendència general que han anat traçant els resultats fins ara obtinguts. Malgrat que el grup majoritari correspon al c, els que se senten tan catalans com espanyols (amb un 33'9%), si sumem els resultats de la possibilitat a (més català que espanyol) i d (només català) -33'6% i 22'4%-, el grup més catalanista queda com el gran bloc per davant de qualsevol altra suma. És curiós, i fins i tot demostra la relativa cautela amb què cal prendre aquesta mena de resultats, que hi hagi més enquestats que se sentin només espanyols -4'2%- que els que afirmen sentir-se més espanyols que catalans -3'8%-. Òbviament, cada persona hi dona un contingut *sui generis* dels adjectius catalans i espanyols, i per tant no és estrany trobar algun informant que declara sentir-se tan català com espanyol perquè "les dues coses són el mateix", és a dir ser català esdevé sinònim de ser espanyol, per obligació. Tanmateix, sí que crec (i així m'ho confirma la pròpia experiència) que els resultats en aquesta pregunta són molt representatius del sentiment que hi ha globalment entre els cerverins. En darrer terme, només cal notar l'1'8% d'enquestats que afirmen sentir-se d'altres comunitats. Aquest percentatge correspon o bé a l'1'1% d'entrevistats que són nats a d'altres estats o, d'altra banda, a informants que es consideren o només europeus o simplement ciutadans del món.

Per completar aquesta qüestió cal destacar la importància que té el nivell d'identificació ètnic en les actituds lingüístiques dels parlants. Un parlant que té un alt grau d'identificació amb la cultura catalana és més propens a comunicar-se majoritàriament en català, encara que en determinades ocasions divergeixi de la norma social establerta (per exemple els parlants que amb un castl mantenen el català com a vehicle d'expressió). En aquest sentit, esdevé interessant advertir la importància d'aquest fet en dos sentits: el primer afecta directament als usos lingüístics, i un segon que constata la revisió d'esquemes culturals que s'està produint en bona part de la joventut cerverina, que s'oposa a l'estructura ideològica dels adults.

En aquesta dinàmica podem constatar com mentre descendim en l'edat de l'informant augmenta el nivell d'identificació amb els elements catalans:

Quadre 7 : Percentatge segons l'edat dels enquestats que es declaren únicament catalans:

<i>edat dels informants</i>	percentatge d'enquestats que se senten únicament catalans
<i>de 18 a 25 anys</i>	35'3%
<i>de 26 a 35 anys</i>	26'4%
<i>de 36 a 47 anys</i>	12'4%
<i>de 48 a 60 anys</i>	19'2%
<i>més de 60 anys</i>	14'4%

Amb aquest quadre notem que les noves generacions, gràcies a una nova situació sociopolítica, són les que tenen un sentiment més fort d'identificació catalana. Per contra, les generacions que tenen entre 36 i 47 anys, com en el camp lingüístic, són les que pateixen una major alienació nacional respecte Catalunya.

Tot seguit presento un quadre que pretén demostrar la vinculació que hi ha entre identitat nacional i actitud lingüística. Cal advertir que no hi ha una relació estrictament matemàtica, però en molts casos explica determinats comportaments lingüístics. Així constatem que

com més identificació es té amb una determinada comunitat cultural, es tendeix a usar més la llengua pròpia d'aquesta comunitat (repeteix que la separació no és matemàtica):

Quadre 8 : Identificació nacional i actitud lingüística:

<i>identificació nacional de l'informant:</i>	llengua d'ús habitual de l'informant: català	llengua d'ús habitual de l'informant: castellà	llengua d'ús habitual: indistintament
<i>més català que espanyol</i>	86'9%	3'8%	9'2%
<i>més espanyol que català</i>	38'1%	47'62%	14'2%
<i>tan català com espanyol</i>	58%	19'8%	22'0%
<i>només català</i>	91'0%	3'2%	4'8%
<i>només espanyol</i>	8'7%	73'9%	17'3%

Com es pot observar, el 91% dels informants que se senten exclusivament catalans afirmen expressar-se bàsicament en català; per contra, el 73'9% dels informants que manifesten sentir-se només espanyols, declaren usar habitualment el castellà. Entremig d'aquests

dos extrems trobem tots els ventalls possibles que en resulten seguint la mateixa premissa.

Aquest darrer quadre vol mostrar que quan una persona se sent més catalana, generalment, tendeix a convergir menys al castellà (quan l'interlocutor és cast1):

Quadre 9: Identificació nacional i convergència al castellà quan l'interlocutor és cast1:

<i>identificació nacional de l'informant</i>	Amb un company cast1 parla en català	Amb un company cast1 parla en castellà	Amb un company cast1 parla indistintament
<i>més català que espanyol</i>	28'2%	41'8%	29'8%
<i>més espanyol que català</i>	23'8%	76'1%	0%
<i>tan català com espanyol</i>	17'7%	71'5%	10'7%
<i>només català</i>	38'2%	34'9%	25'8%
<i>només espanyol</i>	0%	100%	0%

A l'hora d'interpretar aquests percentatges cal pensar que no tota la població és cat1, i per tant hi ha un gruix de població que és cast1 que no canvia mai de llengua.

Com es pot observar l'índex més alt, pel que fa als informants que no convergeixen al castellà quan l'interlocutor és cast1, correspon al grup d'enquestats que afirmen sentir-se només catalans amb un 38'2%, que tot i ser relativament baix supera els percentatges de qualsevol altra adscripció nacional.

En aquest sentit, podem concloure que les actituds lingüístiques vénen determinades, molts cops, pel sentiment nacional del parlant.

Cervera en el context català

He cregut que seria molt interessant, per contextualitzar la situació sociolingüística de Cervera, comparar les dades referents a Cervera amb les xifres globals de Catalunya. Al moment de comparar les xifres cal tenir molt present que el nostre treball estudia als informants a partir de 18 anys i el cens lingüístic aporta les dades dels informants a partir de dos anys.

En primer lloc, realitzem la comparació respecte la comprensió oral. Mentre a Cervera (segons l'estudi que us presento) l'ús del català se situa al 98'9%, a Catalunya assoleix el 93'8%, segons les dades del cens lingüístic del 1991 (actualment aquest índex deu ser lleugerament superior). Per tant, més de cinc punts per sobre de la mitjana catalana; tanmateix si la comparació la fem amb la circumscripció de Lleida (província) els resultats ja són més similars, i Cervera només està per sobre un 0'9% del 98% que marca la mitjana lleidatana.

Pel que fa a l'expressió oral, les xifres cerverines¹⁰ palesen que el 86'7% de la població sap parlar el català, mentre que la mitjana catalana arriba a un escarit 64%. Comparant-ho amb les xifres lleidatanes retrobem l'equilibri, i la diferència és només de 2'3 punts: a Lleida arriba al 84'4%. Respecte a l'expressió escrita no tenim un

10. Tot i que els plantejaments de les preguntes (de les dues enquestes comparades) no són estrictament idèntics, he adoptat com a marca divisòria en la nostra enquesta els que saben parlar el català respecte dels que no en saben, és a dir els que declaren parlar bé i regular, enfront dels que manifesten parlar-lo malament o gens.

equivalent en la nostra enquesta que puguem prendre de mostra i comparar-ho amb les dades globals catalanes. Tanmateix la meua impressió és que la tendència general, que defineix el major ús en tots els àmbits lingüístics, en aquest punt també es confirma.

En el camp de l'expressió escrita, malgrat que tampoc no tenim unes dades equivalents, prenent les xifres que hem obtingut en la pregunta 20 i sobretot les que hem aconseguit de la qüestió 22, podem observar com el percentatge en aquest camp també supera la mitjana catalana. Mentre a Catalunya afirmen saber escriure el català un 39'9%, a Cervera si sumem el resultat de les dues primeres possibilitats (a.- correctament; b.- correctament però utilitzant el diccionari) de la pregunta 22 (*com sap escriure el català?*) extreiem que els cerverins que manifesten saber escriure en català arriben al 51'6%. Evidentment, com ja he subratllat diverses vegades, aquest percentatge s'ha de rebaixar una mica, així i tot estariem una mica per sobre de la mitjana lleidatana, que arriba al 42'9%.

Com podem constatar, la vitalitat del català és força superior a la mitjana catalana. Especialment es mostra superior respecte els percentatges de l'àrea metropolitana de Barcelona (zona de major concentració demogràfica de Catalunya). En aquest sentit podem recuperar una dada que és taxativa. Mentre a l'àrea metropolitana el 34'2% usa habitualment el català amb la família, a Cervera aquest percentatge arriba gairebé a doblar-lo amb el 67'5%. Per contra, el percentatge de les famílies que tenen com a llengua habitual el castellà assoleix un 54% a l'àrea metropolitana i, per contra, a Cervera esdevé la llengua del 21'9% de les famílies. Una xifra que es manté equilibrada és la que fa referència a les famílies que usen les dues llengües de forma habitual: a l'àrea metropolitana aquest percentatge arriba al un 10%, mentre que a Cervera abasta un 10'2%.

Evidentment, podríem seguir recuperant dades però no farien res més que confirmar el que fins ara s'ha dit: que el català a Cervera s'usa més que en altres indrets de la comunitat lingüística catalana.

A continuació us presentem un quadre comparatiu de Cervera amb altres municipis de Catalunya (totes les dades són extretes del cens del 1991, i no dels resultats del nostre qüestionari):

CERVERA	97'7%	88'5%	83'5%	48%
GUISSONA	98%	87'4%	80'8%	51'7%
SANT GUIM DE FREIXENET	97'5%	90'9%	85'6%	54'4%
TORÀ	99%	91'2%	83'9%	58'7%
SEGARRA	98'4%	90'5%	84'8%	52%
LLEIDA (capital)	96'3%	74'4%	71'2%	39%
LLEIDA (província)	98%	84'4%	77'4%	42'9%
TÀRREGA	98'8%	91'1%	87'2%	67'6%
LES BORGES BLANQUES	99'5%	93'9%	86'4%	62'9%

SOLSONA	97'6%	89'3%	82'4%	58'7%
BERGA	98'3%	88'6%	81'4%	58'9%
VIC	97'9%	86'2%	83'6%	62'4%
SABADELL	92'1%	61'5%	61'1%	37'1%
BARCELONA	97'3%	70%	70'7%	40%
CATALUNYA	93'7%	68'3%	67'5%	39'9%

(resultats extrets del Cens de Població 1991. Cens lingüístic, Vol. 8. Barcelona, 1993, Generalitat de Catalunya)

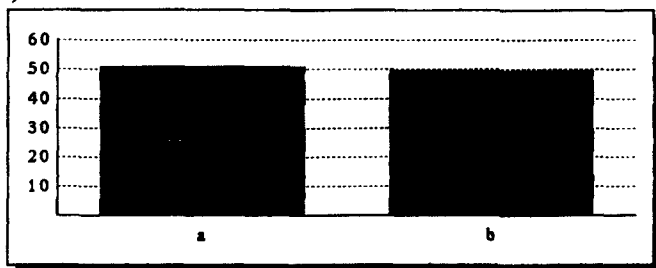
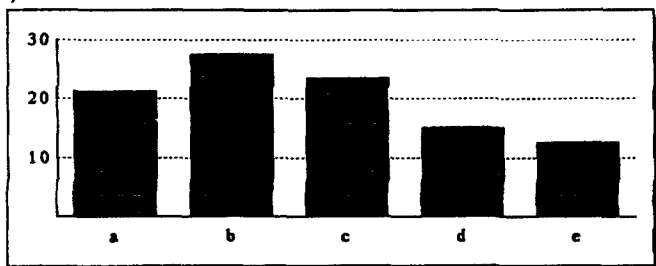
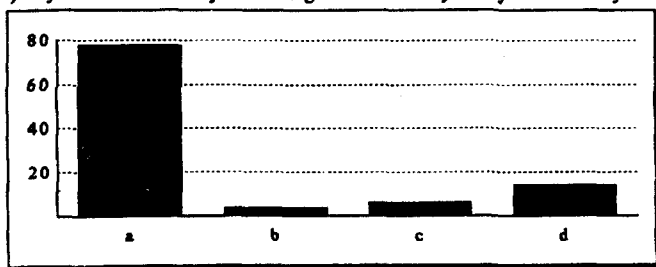
Conclusions

Fent una lectura global dels resultats podem pensar que són força positius, ja que superen amb escreix la majoria d'indrets dels Països Catalans. Tanmateix, hi ha una sèrie de dades que ens fan anar amb molt de compte a l'hora de fer una avaluació tan optimista. Així, per exemple, ho confirmen els resultats de la pregunta 12, on constatem que es continua convergint al castellà de forma majoritària i sistemàtica quan l'interlocutor és castl. Unes altres valoracions les podem extreure si observem l'evolució segons l'edat i això ens confirma que aquesta tendència disminueix, encara que molt lentament.

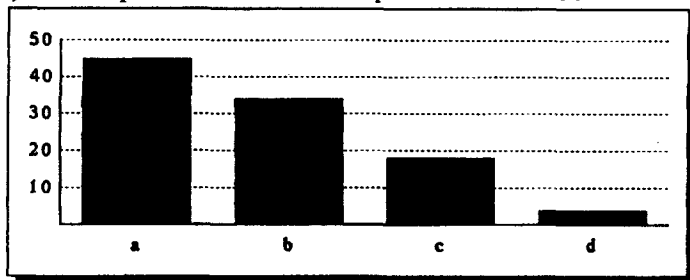
Malgrat tot, la situació lingüística de Cervera és complexa i heterogènia com a la resta de la comunitat lingüística catalana, i per això hi ha dades que ens porten a una determinada lectura, mentre d'altres ens duen a una interpretació totalment oposada. Aquest és el cas de la qüestió 13 (si la comparem amb la pregunta 8), on detectem com una part dels castl convergeix, en els comerços cerverins, al català. En aquest mateix sentit podem observar com, per exemple, un gruix de població que amb la família s'expressa en castellà, amb la colla d'amics ho fa en català, principalment gent jove que amb els seus pares -immigrants- es comunica en castellà mentre que aquestes persones, que són nascudes a Catalunya, ja s'han socialitzat en català.

Tanmateix, si ens quedem amb la lectura local és molt difícil que ens fem una idea aproximada de la realitat sociolingüística catalana, de la qual no escapa Cervera. Per tant, si bé és cert que en ciutats com Cervera s'està recuperant la competència en la majoria de funcions que pot exercir la llengua catalana (com qualsevol llengua normalitzada), i fins i tot que el seu ús social se situa per damunt de la mitjana del país, en canvi no deixa de ser discutible que estigui en una etapa de creixement. Només la comparació amb posteriors enquestes podrà determinar si existeix o no un creixement real en l'ús social del català

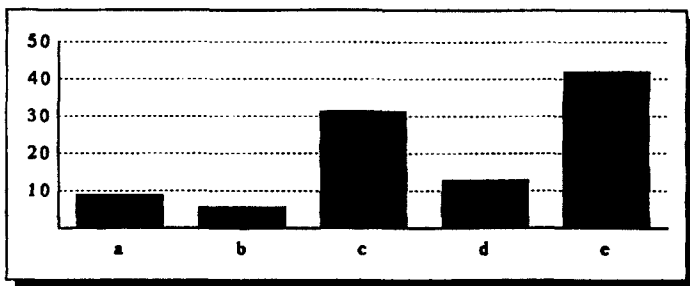
En definitiva, es fa molt difícil discernir la direcció (creixement, decreixement o manteniment) del català, com a conseqüència de la complexa realitat sociolingüística catalana ja que s'han revisat moltes normes d'ús lingüístic, i podem notar com conviuen actituds sociolingüístiques totalment oposades.

Annex: xifres totals en percentatges**1) Sexe: a- homes / b- dones****2) Edat: a- 18-25 / b- 26-35 / c- 36-47 / d- 48-60 / e- + 60****3) Lloc de naixement: a- a la Segarra / b- a la resta de Catalunya / c- a la resta dels Països Catalans / d- a l'Estat espanyol / e- altres estats****4) Any arribada a Catalunya: a- hi vaig néixer / b- menys 5 anys / c- 5-20 anys / d- + 20 anys**

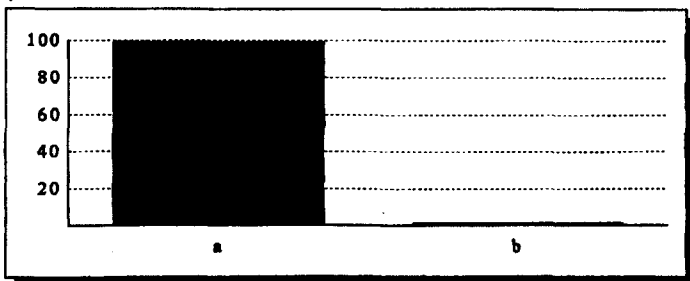
5) Estudis: a- primaris / b- secundaris / c- superiors / d- sense estudis

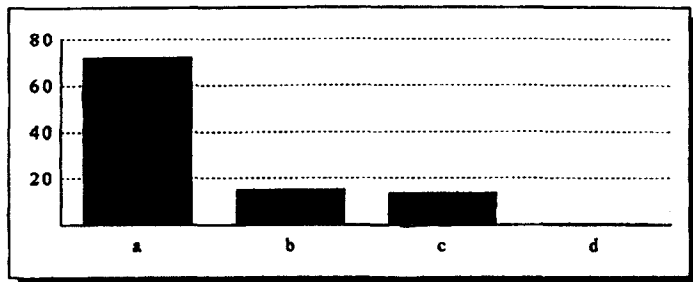
6) Barri: a- Ametllers / b- Nucli antic / c- Centre-Universitat / d- Pou Nou-Ciutat Jardí / e- Districte nou

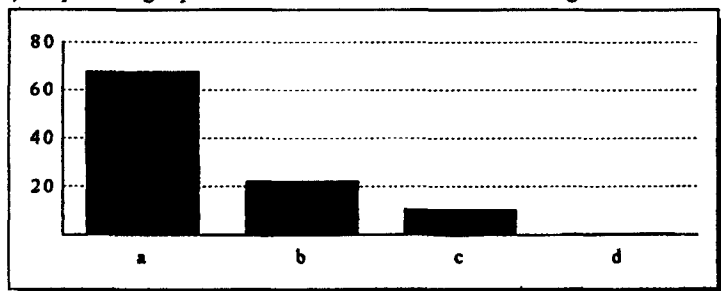
7) Entens el català?: a- sí / b- no

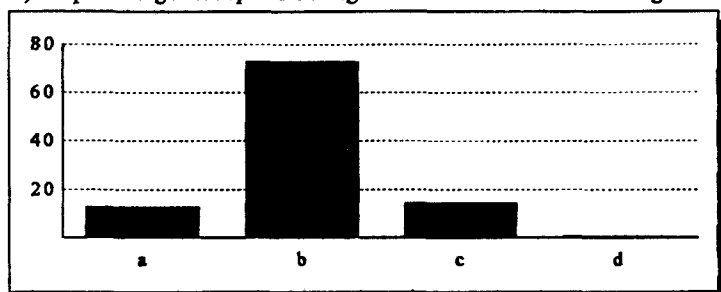
8) Llengua d'ús habitual: a- català / b- castellà / c- indistintament / d- altres

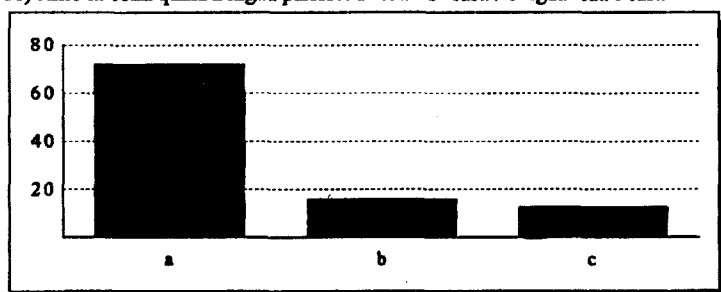
9) En quina llengua parles amb la família?: a- cat. / b- cast. / c- igual cat. i cast. / d- altres

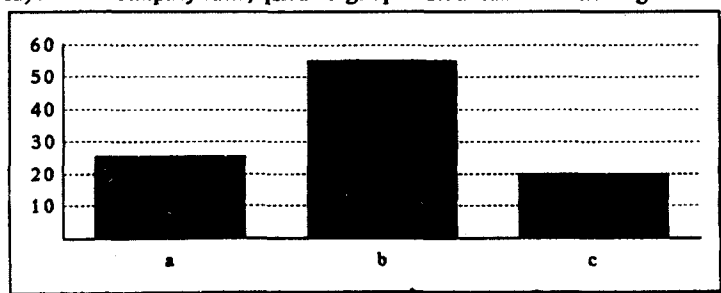
10) En quina llengua vas aprendre a llegir i escriure?: a- cat. / b- cast. / c- igual cat. i cast. / d- altres

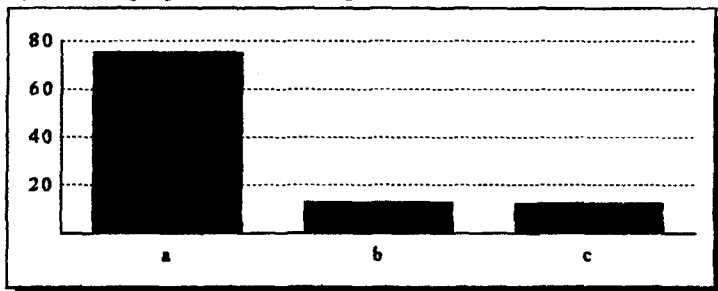
11) Amb la colla quina llengua parles?: a- cat. / b- cast. / c- igual cat. i cast.

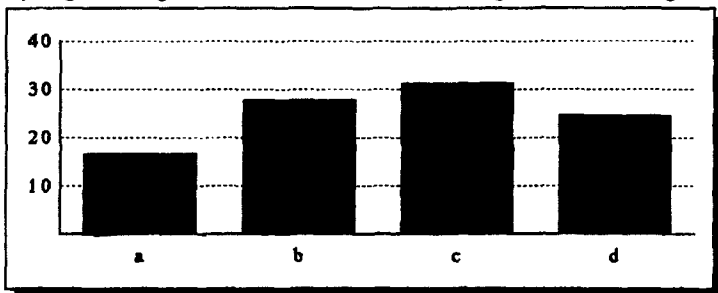
12) Amb un company cast1, quina llengua parles?: a- cat. / b- cast / c- igual cat. i cast.

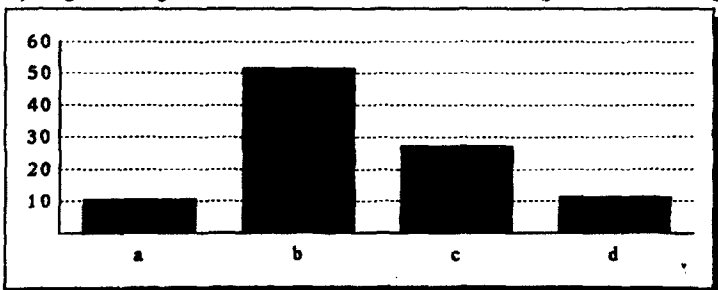
13) Quina llengua parles en anar a comprar?: a- cat. / b- cast. / c- indistintament cat. i cast.

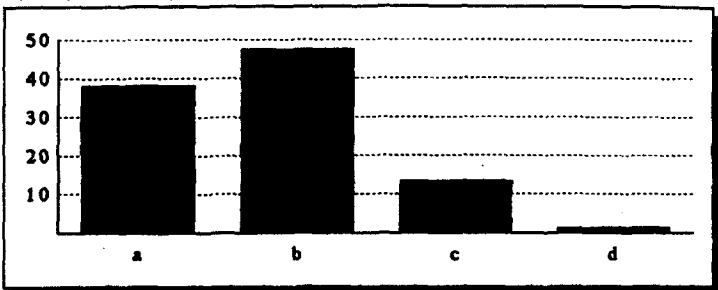
18) En general llegeixes els llibres: a- cat. / b- cast. / c- igual cat. i cast. / d- gairebé mai

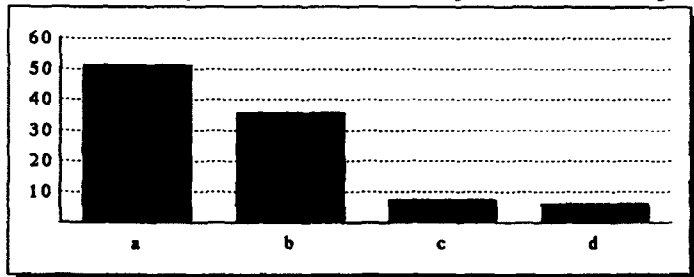
19) En general llegeixes diaris i revistes: a- cat. / b- cast. / c- igual cat. i cast. / d- gairebé mai

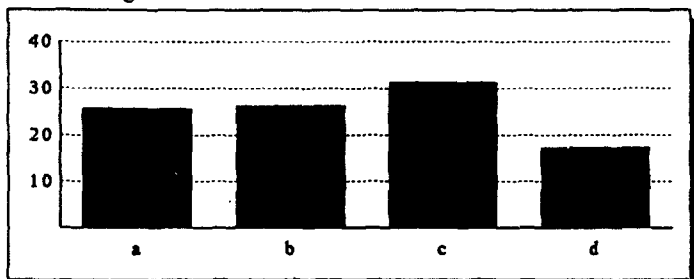
20) En general, en quina llengua escrius?: a- cat. / b- cast. / c- igual cat. i cast. / d- no llegeix

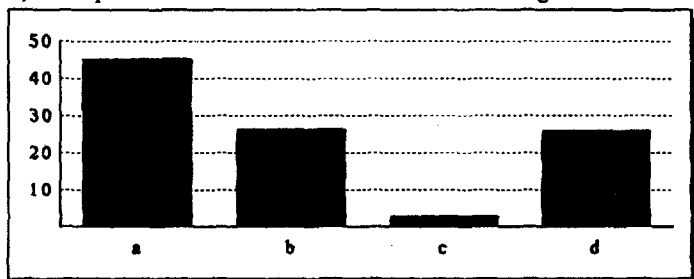
21) Com creus que saps parlar el català?: a- bé / b- regular / c- malament / d- gens

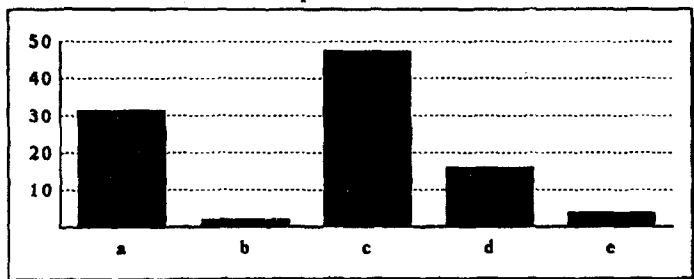
22) Com saps escriure el català?: a- correctament / b- correctament però usant el diccionari / c- malament / d- gens

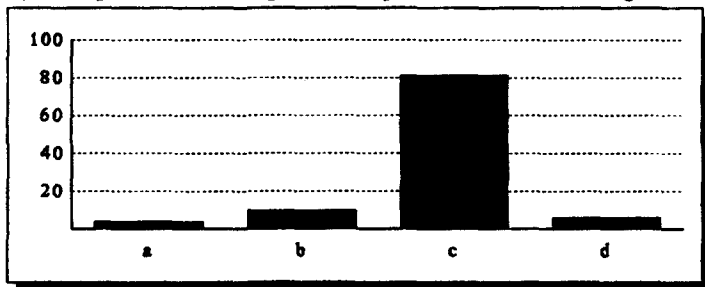
23) Creus que el català hauria de ser: a- cooficial / b- única llengua oficial / c- no oficial / d- no ho sé

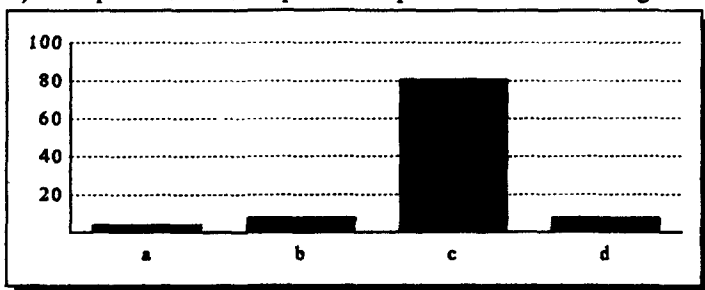
24) A l'escola l'ensenyament hauria de ser: a- bàsicament en cat. / b- bàsicament en cast. / c- en cat. i cast. indistintament / d- s'hauria de poder triar / e- no ho sé

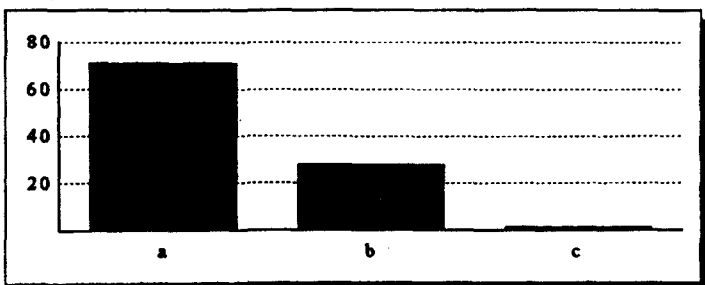
25) Creus que el català està en perill de desaparició?: a- sí / b- sí a la llarga / c- no / d- no ho sé

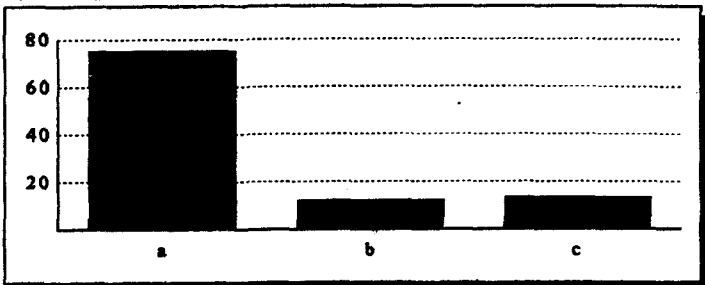
26) Creus que el castellà està en perill de desaparició?: a- sí / b- sí a la llarga / c- no / d- no ho sé

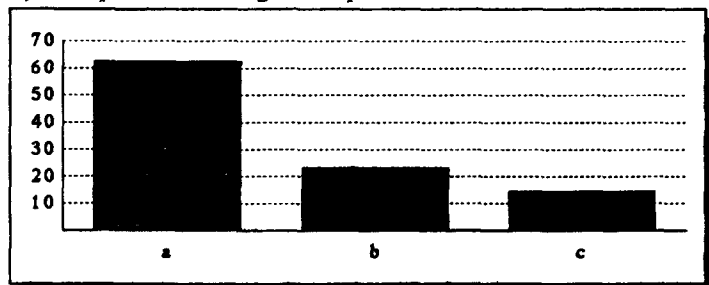
27) Quan et dirigeixes a una persona desconeguda, ¿en quina llengua t'hi dirigeixes al principi?: a- en cat. / b- en cast. / c- altres

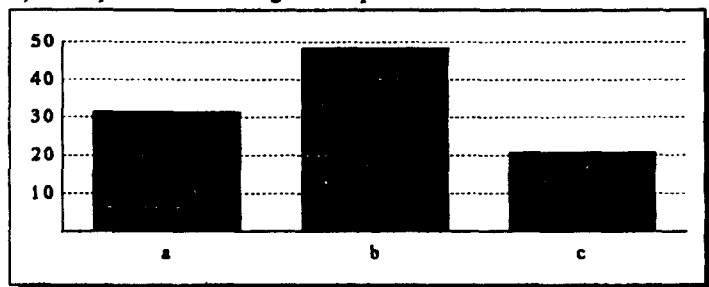
28) Creus que el català s'hauria de parlar més a Catalunya?: a- sí / b- no / c- no ho sé

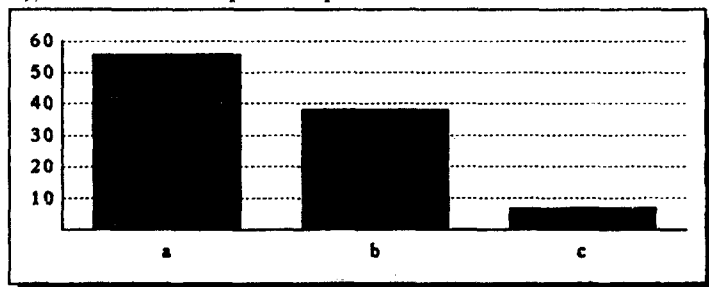
29) Creus que saber català augmenta la possibilitat de trobar feina?: a- sí / b- no / c- no ho sé

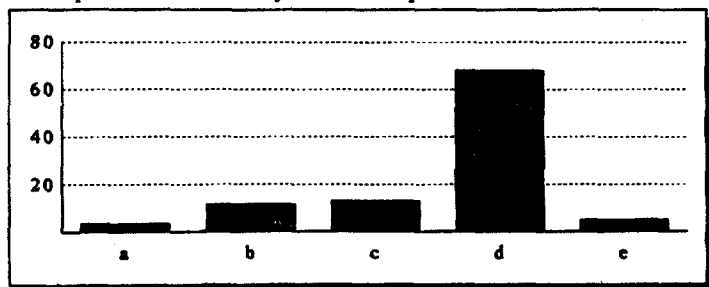
30) Creus que saber castellà augmenta la possibilitat de trobar feina?: a- sí / b- no / c- no ho sé

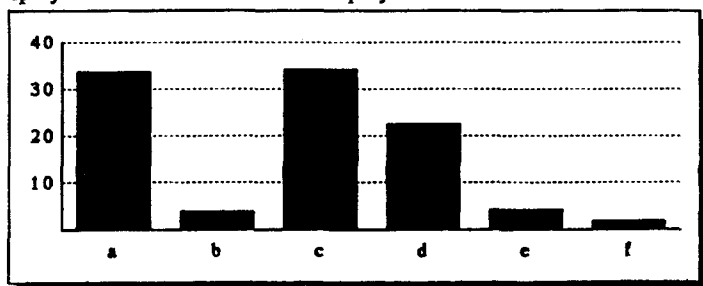
31) Per a ser català creus que s'ha de parlar català?: a- sí / b- no / c- no ho sé

32) Qui creus que és català?: a- només els que parlen cat. / b- tothom que viu i treballa a Catalunya / c- tothom que ha nascut a Catalunya / d- tothom que se senti català / e- no ho sé

33) Com et sents?: a- més català que espanyol / b- més espanyol que català / c- tan català com espanyol / d- només català / e- només espanyol / f- altres

Taula de resultats

	A	%	B	%	C	%	D	%	E	%	F	%
pregunta 1	278	50'7 %	270	49'3%								
pregunta 2	116	21'2%	151	27'5%	129	23'5%	83	15'1%	69	12'6%		
pregunta 3	215	39'2%	183	35'2%	19	3'5%	115	21%	6	1'1%		
pregunta 4	424	77'4%	19	3'5%	30	5'8%	75	13'7%				
pregunta 5	245	44'7%	185	33'8%	98	17'9%	20	3'6%				
pregunta 6	48	8'8%	30	5'5%	171	31'2%	70	12'8%	229	41'8%		
pregunta 7	542	98'9%	6	1'1%								
pregunta 8	392	71'5%	81	14'8%	73	13'3%	2	0'4%				
pregunta 9	370	67'5%	120	21'9%	56	10'2%	2	0'4%				
pregunta 10	69	12'6%	399	72'8%	77	14'1%	2	0'4%				
pregunta 11	393	71'7%	87	15'9%	68	12'4%						
pregunta 12	138	25'3%	302	55%	108	19'7%						
pregunta 13	412	75'2%	69	12'6%	67	12'2%						
pregunta 18	91	16'6%	152	27'7%	171	31'2%	134	24'5%				
pregunta 19	57	10'4	282	51'4%	148	27%	61	11'1%				
pregunta 20	209	38'1%	259	47'3%	73	13'3%	7	1'3%				
pregunta 21	280	51'1%	195	35'6%	40	7'3%	33	6%				
pregunta 22	140	25'5%	143	26'1%	171	31'2%	94	17'1%				
pregunta 23	247	45'1%	144	26'3%	15	2'7%	142	25'9%				
pregunta 24	172	31'4%	10	1'8%	259	47'3%	87	15'9%	20	3'6%		
pregunta 25	20	3'6%	52	9'5%	444	81%	32	5'8%				
pregunta 26	21	3'8%	43	7'8%	442	80'6%	42	7'7%				
pregunta 27	389	71%	152	27'7%	7	1'3%						
pregunta 28	411	75%	65	11'9%	72	13'1%						

	<i>A</i>	%	<i>B</i>	%	<i>C</i>	%	<i>D</i>	%	<i>E</i>	%	<i>F</i>	%
pregunta 29	342-62'4%		127-23'2%		79-14'4%							
pregunta 30	171-31'2%		264-48'2%		113-20'6%							
pregunta 31	304-55'5%		207-37'8%		37-6'7%							
pregunta 32	18-3'3%		62-11'3%		70-12'8%		372-67'9%		26-4'7%			
pregunta 33	184-33'6%		21-3'8%		187-34'1%		123-22'4%		23-4'2%		10-1'8%	

Bibliografia

Bibliografia bàsica:

- ARACIL, Ll. V. *Papers de sociolingüística*. Ed. La Magrana, Barcelona, 1992.
- BADIA I MARGARIT, Antoni Maria. *La llengua dels barcelonins* (·) Edicions 62, Barcelona, 1969.
- BASTARDAS, Albert. *La bilingüització de la segona generació immigrant*. Ed. La Magrana, Barcelona, 1986.
- BLAS ARROYO, José Luís. *La interferencia lingüística en Valencia* (direcció: catalán -> castellano) Publicacions Universitat Jaume I, València, 1993.
- BOIX, Emili. *Triar no és traïr*. Edicions 62, Barcelona, 1993.
- CAPLOV, Theodore. *La investigación sociológica*. Ed. Laia, Barcelona, 1977 (3a edició).
- CARDÚS, Salvador ; ESTRUCH, Joan. *Les enquestes a la joventut de Catalunya*. Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1984.
- COLOMINES, Joan. *La llengua nacional de Catalunya*. Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1992.
- FISHMAN, Joshua. *Sociología del lenguaje*. Ed. Cátedra, Madrid, 1979.
- HUDSON, R. A. *La sociolingüística*. Ed. Anagrama, Barcelona, 1981.
- HUGUET, Àngel. *Bilingüisme social al Baix Cinca*. Ed. IE del Baix Cinca - IEA, Calaceit, 1991.
- LABOV, William. *Modelos sociolingüísticos*. Ed. Cátedra, Madrid, 1983.
- LAMUELA, Xavier. *Català, Occità, Friülà: llengües subordinades i planificació lingüística*. Quaderns Crema, assaig minor. Barcelona, 1987.
- PITARCH, Vicent. *Parlar i (con)viure al País Valencià*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1994.
- PLA, Maria. *El bilingüisme escolar a Barcelona*. Ed. La Magrana, Barcelona, 1983.
- PUEYO, Miquel. *Llengües en contacte en la comunitat lingüística catalana*. Universitat de València, València, 1991.
- TORRES, Joaquim. "Les recerques sociolingüístiques basades en treballs de camp" (dins *Bilingüisme i educació, 2n seminari*). Ed. Teide, Barcelona, 1976.
- TORRES, Joaquim. "Les enquestes sociolingüístiques catalanes" (dins *Treballs de Sociolingüística Catalana, volum 1*). Ed. 3i4, València, 1976.
- TORRES, Joaquim. "Les enquestes sociolingüístiques catalanes del 1974 al 1984" (dins *Treballs de Sociolingüística, volum 7*). Ed. 3i4, València, 1987.
- TURELL, M. Teresa. *Elements per a la recerca sociolingüística a Catalunya*. Edicions 62, Barcelona, 1984.
- TURULL, Albert. "Enquesta sociolingüística a l'alumnat d'ensenyament secundari de Cervera" (dins *Miscel·lània Cerverina*, 9) Centre Municipal de Cultura, Cervera, 1994.

- TURULL, Albert. "La Segarra, una cruïlla" (dins *Ressò de Ponent*, número 129, maig 1995)
- VALLVERDÚ, Francesc. *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Edicions 62, Barcelona, 1980.
- VILADOT, M. A.. *El bilingüisme a Catalunya (Investigació i Psicologia)*. Ed. Laia, Barcelona, 1981.
- D.A. *El coneixement de la llengua catalana*. Publicacions de l'Institut de Sociolingüística Catalana (Generalitat de Catalunya), Barcelona, 1994.
- D.A. *Actes de la segona trobada de sociolingüística catalana*. Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994.
- Estadística Comarcal i Municipal 1993*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994.
- "Cens de Població 1991. Cens lingüístic (Volum 8. Dades comarcals i municipals)* Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993.